

Vasfi HAFTACI*
Yavuz KILINÇ**

KOBİ TFRS'lere Göre Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi

Preparing Consolidated Financial Statements According
To Sme Tfrs's

Özet

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler (KOBİ), kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan ve işletme dışı bilgi kullanıcıları açısından genel amaçlı finansal tablo yayımlayan ekonomik ve teknik birimlerdir. Küreselleşen dünyada ortak bir muhasebe dilinin kullanılması, daha güvenilir, karşılaştırılabilir, gereksinmelere uygun finansal tablolar sunabilmesi amacıyla muhasebe standartları kabul edilmiş ve uygulamaya konulmuştur. Büyük işletmeler açısından oluşturulan bu standartların KOBİ'ler tarafından kullanımının zorluğu ve karmaşıklığı, KOBİ'ler için daha özet bir biçimde KOBİ TFRS'lerin yayımlanmasına neden olmuştur. Bu çalışmada KOBİ'ler hakkında bilgi verilmiş, konsolide finansal tablo düzenleyecek olan KOBİ'lerin yapması gereken konsolidasyon işlemlerini nasıl gerçekleştireceği KOBİ TFRS'ler boyutunda incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konsolidasyon, Konsolide Finansal Tablolar, KOBİ, KOBİ TFRS

Giriş

Gerek Türkiye'de gerekse dünyada işletmelerin büyük bir çoğunluğunu oluşturan KOBİ'lerin, tüm işletmeler içindeki oranı oldukça yüksektir. Türkiye açısından bakıldığında, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) araştırmasına göre % 99 civarında bir orana sahip olan KOBİ'lerin ekonominin can damarı olduklarını söylemek yanlış olmaz.

KOBİ'lerin büyük işletmelere göre küçük ve esnek yapıda olması, istihdam oluşturabilme kapasitelerinin bulunması, bu işletmelerin önemini gösterir. (Çelik, 2010: 42) Ancak büyük işletmelere karşı olan bu tür üstünlüklerinin yanı sıra KOBİ'lerin büyük işletmeler karşısında zayıf olduğu bir takım yönler de bulunur. Bu olumsuzluklara; istenilen zamanda kredi bulamamaları, ekonomik krizlerden kolayca etkilenabilmeleri, kurumsallaşmayı gerçekleştirememeleri, yurtdışına yatırım yapmalarının sınırlı ve zor olması gibi örnekler verilebilir.

KOBİ'lerin yaşadığı olumsuzluklara örnek olarak verilebilecek başka bir konu, finansal raporlamadır. Bütün dünyada ortak bir muhasebe dilinin konuşulması arzusu ile

* Prof. Dr. Vasfi Haftacı, Kocaeli Üniversitesi, İİBF, vhaftaci@kocaeli.edu.tr

** Arş. Gör. Yavuz Kılınç, Kocaeli Üniversitesi, SBE, yavuz.kilinc@kocaeli.edu.tr

oluşturulan Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartları, KOBİ'ler açısından önemli bir problemi de gündeme getirmiştir. Hazırlanan bu standartlar, büyük işletmeler açısından uygulanabilirliği kolay olmasına karşılık, KOBİ'ler açısından uygulanması zor ve karmaşıktır. Bu nedenle yapılan çeşitli çalışmalar, 2009 yılında yayımlanmıştır.

Türkiye; Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarını tam bir uyum içinde kabul etmiş, uluslararası alanda yayımlanan bu standartları birebir çevirterek uygulamaya koymuştur. KOBİ TFRS'ler kendi içinde 35 bölümden oluşmaktadır. Bunlardan dokuzuncu bölüm, konsolide ve bireysel finansal tablolara ayrılmıştır. Konsolide ve bireysel finansal tablolar bölümünde hangi işletmelerin konsolide finansal tablo düzenleyeceği, konsolide finansal tablolar düzenlenirken hangi noktalara özellikle dikkat edilmesi gerektiği gibi konular ele alınmıştır. Bu çalışmada KOBİ'ler için oluşturulan muhasebe ve finansal raporlama standartlarına göre konsolidasyonun nasıl gerçekleştirileceği incelenmiştir.

1. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

Küçük ve orta büyüklükteki işletmeler, kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan ve işletme dışı bilgi kullanıcıları açısından genel amaçlı finansal tablolar yayımlayan teknik ve ekonomik birimler olarak tanımlanabilir. İşletme dışı bilgi kullanıcılarına işletmenin yönetiminde söz sahibi olmayan işletme sahipleri, mevcut borç verenler, potansiyel borç verecekler, kredi derecelendirme kuruluşları örnek olarak verilebilir. (KOBİ TFRS m.1.2, 1.3)

18 Kasım 2005 tarihli 25997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan ve 18 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" de KOBİ'ler tanımlanmış, ortak bir KOBİ tanımı oluşturulmuştur. Bu yönetmelik çerçevesinde yapılan KOBİ tanımında, Avrupa Birliğinde olduğu gibi Türkiye'de de çalışan işçi sayısı ile bilanço ve satış büyüklükleri esas alınmıştır. Bu yönetmelik çerçevesinde KOBİ'ler; mikro işletmeler, küçük işletmeler ve orta işletmeler şeklinde üçe ayrılmıştır. 04.11.2012 tarihli 28457 sayılı Resmi Gazete'nin 3834 numaralı kararı ile yönetmelikte değişiklik yapılmış, özellikle KOBİ tanımlamasında kullanılan net satış hasılatı veya mali bilanço değerleri değiştirilmiştir. Bu üç işletme türünün çalışan işçi sayısı, bilanço ve satış tutarları türünden ayrımı aşağıdaki tabloda olduğu gibidir: (KOBİ Yönetmelik Madde 5)

Tablo 1: Türkiye'de KOBİ Sınırları

Kriterler	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta İşletme
Çalışan Sayısı	< 10	< 50	< 250
Yıllık Net Satış Hâsılatı (TL)	< 1.000.000	< 8.000.000	< 40.000.000
Yıllık Mali Bilanço Değeri (TL)	< 1.000.000	< 8.000.000	< 40.000.000

Avrupa Birliği'nin yapmış olduğu KOBİ tanımlamasında KOBİ'lerin çalışan işçi sayısı, yıllık net satış hâsılatı ve yıllık bilanço değerleri üzerinden sınıflandırması ise aşağıdaki tabloda verilmiştir: (Akdoğan, 2010: 3)

Tablo 2: AB'de KOBİ Sınırları

Kriterler	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta İşletme
Çalışan Sayısı	< 10	< 50	< 250
Yıllık Net Satış Hâsılatı (Euro)	< 2.000.000	< 10.000.000	< 50.000.000
Yıllık Bilanço Değeri (Euro)	< 2.000.000	< 10.000.000	< 43.000.000

Türkiye açısından yukarıdaki tablo dikkate alındığında çalışan sayısı 250 kişiden az olan, yıllık net satış hâsılatı veya mali bilanço değerlerinden herhangi biri 40.000.000 TL'nin altında bulunan işletmelerin KOBİ olduğu söylenebilir.

2. Kobi Tfrs'ler

Büyük işletmeler için oluşturulmuş olan tam set TMS/TFRS'lerin, KOBİ'ler için uygulanması zor ve karmaşıktır. Bu durum göz önüne alınarak tam set TMS/TFRS'lerin genel yapısına uygun, KOBİ TFRS'lerin oluşturulmasına gerek duyulmuş, bu yönde çalışmalar yapılarak, KOBİ TFRS'ler yayımlanmıştır. (Akdoğan, 2010: 2)

Uluslararası piyasaların gelişmesi, bu piyasalara yatırımların internet ortamından kolaylıkla yapılabilmesi, yatırımcıların ülkeler arasında kolay hareket edebilmesi gibi nedenler, oluşturulmuş olan KOBİ TFRS'lerin önemini ortaya koymaktadır. (Akdoğan, 2010: 2)

Standartların oluşturulmasındaki temel amaçlardan birisi, bütün dünyada ortak bir muhasebe dilinin konuşulması, hazırlanacak olan finansal tabloların bu amaç doğrultusunda karşılaştırılabilir, ihtiyaca uygun ve güvenilir olmasıdır.

KOBİ muhasebe standartlarının, bu standartları uygulayacak olan işletmelere aşağıdaki faydaları sağlaması beklenmektedir. (Arsoy ve Bora, 2012: 19-20)

- KOBİ muhasebe standartları, KOBİ'lerin finansal bilgilerinin hem ulusal hem de uluslararası alanda karşılaştırılabilir olmasını sağlar.
- KOBİ muhasebe standartları, KOBİ'lere yurtdışı işletme birleşmelerinin yani yurtdışı yatırımların yapılması fırsatını sağlar.
- KOBİ muhasebe standartları, KOBİ'lerin uluslararası pazarlara ulaşmasını sağlar.
- KOBİ muhasebe standartları, KOBİ'lerin kredi notu üzerinde olumlu bir etki oluşturur. İşletmelerin kredi kurumları ile ilişkilerine pozitif olarak yansır.

KOBİ TFRS'ler toplamda otuz beş bölümden oluşmaktadır. Metin yaklaşık olarak 230 sayfadır. Büyük işletmeler için oluşturulan tam set TMS/TFRS'ler toplamda 2800 sayfaya yakınken bu standardın 230 sayfada oluşturulması, KOBİ'lere uygun hale getirmek için yapılmış, özet ve uygulanabilir bir standart olduğunu gösterir.

Birbirleri ile karşılaştırıldığında tam set TFRS'lerde konsolidasyon "TFRS-10 Konsolide Finansal Tablolar" başlığı altında yer alırken, KOBİ TFRS'lerde konsolidasyon, KOBİ TFRS-9 "Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar" başlığı altında yer almıştır. Bakıldığında KOBİ TFRS'de hem bireysel finansal tablolara hem de konsolide finansal tablolara yer verilmişken, tam sette bireysel finansal tablolar ayrı bir standart olarak verilmiştir. Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından

yayımlanan KOBİ TFRS'ler dikkate alınarak bölüm dokuz hakkında özet bilgiler aşağıda verilmiştir.

3.1. Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı¹

KOBİ TFRS'ler içerisinde yer alan bu bölümde konsolide finansal tabloların hazırlanması için gerekli koşullar, hem bireysel finansal tablolar hem de birleşik finansal tablolara ilişkin bilgiler yer almaktadır.

Ana ortaklık ve bağlı ortaklıklardan oluşan işletme grubuna ait finansal tabloların tek bir işletmeye aitmişcesine hazırlandığı formata konsolide finansal tablolar denir.

Tanımda sözü edilen ana ortaklık ile oy hakkının yarısından fazlasını elinde bulunduran ve o işletmeyi kontrolü altında tutan işletme anlatılmak istenirken, bağlı ortaklık ile de ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletme kastedilir. Eğer bir işletme, yatırım yapmış olduğu işletme üzerinde gerek finansal açıdan gerekse yatırımlar düzeyinde etkin bir biçimde söz sahibi ise bu işletme, yatırım yapmış olduğu işletmeyi kontrol ediyor demektir.

Konsolide finansal tablolar düzenlenirken aşağıdaki işlemler gerçekleştirilir:

- Ana ortaklık ve bağlı ortaklığın finansal tablolarında yer alan benzer kalemler tek tek toplanarak birleştirilir. Sözelimi her iki işletmenin kasa hesabının dönem sonu bakiyeleri toplanır ve tek bir kalem olarak sunulur.
- Ana ortaklığın bağlı ortaklığa yapmış olduğu yatırımın defter değeri ile bağlı ortaklığın ana ortaklığın payına düşen özsermaye tutarı karşılıklı olarak mahsup edilir. Bu işlem, mükerrerliği ortadan kaldırmak için yapılır.
- Konsolidasyon işleminin yapıldığı dönemde bağlı ortaklığın elde etmiş olduğu kâr ya da zarar tutarı, bağlı ortaklığın payı kadar gelir tablosunda ayrıca gösterilir. Diğer bir deyişle azınlık paylarına isabet eden tutar, ana ortaklığın payından ayrı olarak gelir tablosunda gösterilmelidir.
- Bağlı ortaklığın net aktif tutarından kendisine ait olan tutar, yani ana ortaklığın kontrol gücü olmayan payları tespit edilmeli, bu paylar ana ortaklığın payına isabet eden tutardan ayrı olarak finansal tablolarda gösterilmelidir.
- Gelir, gider ve temettüleri kapsayan grup içi bakiyeler ve işlemler tamamen elimine edilmelidir.

Üçüncü ve dördüncü madde de belirtilen işlemler kısmi satın alma durumunda gerçekleştirilir. Ana ortaklık bağlı ortaklığın tamamına sahipse, bu işlemlerin yapılması gerekmez.

Konsolide finansal tablolar düzenlenirken aşağıdaki hususlar da göz önünde tutulmalıdır:

- Konsolide finansal tablolar düzenlenirken ana ortaklık ile bağlı ortaklığın finansal raporlama dönemleri aynı olmalıdır.

¹ Çalışmanın özelliği gereği açıklamalar yalnızca konsolide finansal tablolarla ilgili olacak, bireysel finansal tablolar dikkate alınmayacaktır.

- Konsolide finansal tablolar düzenlenirken, ana ortaklık ve bağlı ortaklıkların benzer durum ve olaylar için aynı muhasebe politikalarını uygulayıp uygulamadıklarına bakılmalı, gerekirse bu uyumlaştırma sağlanmalıdır.

Ana ortaklık bir bağlı ortaklığın gelir ve giderlerini bu bağlı ortaklığı edinme tarihinden itibaren konsolide finansal tablolara eklemeye başlar. Bu işlem, bağlı ortaklık üzerindeki kontrol gücünün kaybedildiği tarihe kadar sürdürülür.

3.2. KOBİ'lerde Konsolide Finansal Tablo Düzenleme Zorunluluğu

Konsolide finansal tablo hazırlama zorunluluğu bulunmayan işletmeler dışındaki ana ortaklıkların KOBİ TFRS hükümleri çerçevesinde bütün bağlı ortaklıklarını konsolide etmesi ve konsolide finansal tablo düzenlemesi gerekir. (KOBİ TFRS, m. 9.2)

Konsolide finansal tablo düzenlemek zorunda olmayan ana ortaklıklar aşağıda açıklanmıştır: (KOBİ TFRS, m. 9.3)

- Ana ortaklığın kendisi bağlı ortaklık ise işletmenin bağlı olduğu ana ortaklık TMS/TFRS'lere ya da KOBİ TFRS'lere uygun olarak finansal tablolarını konsolide edip genel amaçlı finansal tablo olarak yayınlıyacaksa, kendisi bağlı ortaklık olan ana ortaklığın konsolide finansal tablo düzenlemesi gerekmez.
- Ana ortaklığın yatırım yapmış olduğu bütün bağlı ortaklıklar, bir yıl içinde satılmak amacıyla elde edilmişse, ana ortaklığın konsolide finansal tablo hazırlaması gerekmez.

3.3. Türk Ticaret Kanunu Nezdinde KOBİ TFRS'ler

6102 sayılı yeni Türk Ticaret Kanunu'nun geçici birinci maddesi Türkiye Muhasebe Standartlarının;

- a. Türkiye Muhasebe Standartları, Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve yorumları (TMS/TFRS) ile
- b. Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler Türkiye Finansal Raporlama Standartlarından (KOBİ TFRS'den),

oluşturduğunu belirtir. Ancak 30.06.2012'de 28339 sayılı Resmi Gazete de yayımlanan "Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair 6335 Sayılı Kanun" ile birlikte 6102 sayılı TTK'nın geçici birinci maddesi aşağıdaki şekilde yeniden düzenlenmiştir:

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu tarafından yayınlanan Türkiye Muhasebe Standartları:

- a. Türkiye Muhasebe Standartları, Türkiye Finansal Raporlama Standartları ve yorumları,
- b. Kurum tarafından değişik işletme büyüklükleri, sektörler ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için belirlenen standartlar ve diğer düzenlemelerden,

oluşur.

Türk Ticaret Kanunu ile Kamu Gözetim, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumuna göre hangi işletmelerin standartları uygulayacakları belirlenmiştir. Buna göre; (Kamu Gözetim Kurumu Duyurusu)

- a. 6102 sayılı Kanunun 397. Maddesine göre bağımsız denetime tabi tutulması Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenenler,
- b. 6102 sayılı Kanunun 1534. Maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işletmeler

münferit ve konsolide finansal tablolarının hazırlanmasında Türkiye Muhasebe Standartlarını uygulamak zorundadırlar. Yukarıda belirtilen kapsama girmeyen işletmeler için Kurumca bir belirleme yapıncaya kadar yürürlükteki mevzuatın uygulanmasına devam edilir.

6102 sayılı Kanunun 1534. Maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen işletmeler aşağıdaki gibidir:

- Sermaye Piyasası Kanununa göre, ihraç ettikleri sermaye piyasası araçları borsada veya örgütlenmiş başka bir piyasada işlem gören şirketler, aracı kurumlar, portföy yönetim şirketleri ve konsolidasyon kapsamına alınan diğer işletmeler,
- Bankacılık Kanunu 3. maddede tanımlanan bankalar ile bağlı ortaklıkları,
- 3/6/2007 tarihli, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu'nda tanımlanan sigorta ve reasürans şirketleri,
- 28/3/2001 tarihli, 4632 sayılı Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanunu'nda tanımlanan emeklilik şirketleri,

3. Konsolidasyon İşlemleri

İşletmeler kârlılıklarını artırabilmek için yatırım yaparlar. İşletmelerin yapacağı bu yatırımlar, kısa ve uzun vadeli olabilir. Kısa vadeli yatırımlar, genellikle işletmenin elinde atıl durumda bulunan varlıkları kullanmak ve yatırım üzerinden getiri elde etmek amacıyla yapılır.

Uzun vadeli yatırımlarla, işletme kendisi ile aynı veya farklı sektörde bulunan işletmeleri satın alma yolu ile faaliyetlerini genişletmek, verimliliğini artırmak, hammadde kaynaklarına, dağıtım hizmetlerine ulaşabilmek, üretimde kullanılan hammaddeyi üreten işletmelere yatırım yaparak pazar payını yükseltmek ve katlanmış olduğu riski yaymak gibi amaçlar güdebilir. (Berney, vd, 1981: 282)

İşletmeler başka işletmelerin hisse senetlerinin tamamını ya da önemli bir bölümünü satın aldıklarında, bu yatırımı finansal tablolarında göstermek, bu bilgiyi bilgi kullanıcılarına anlaşılır biçimde doğru olarak aktarmak zorundadırlar. Bunun için işletmeler, yatırımın türüne uygun bir muhasebe politikası belirlemeli, bu muhasebe politikasını uygulayarak, gerekli bilgileri finansal tablolarında ilgililere sunmalıdırlar.

Yapılabilecek olan kısa ve uzun vadeli yatırımlar için uygulanması gereken muhasebe politikalarına ilişkin bir tablo aşağıda verilmiştir: (Taylor, 1996: 79)

Tablo 3: Ortaklık Oranı- Muhasebeleştirme Yöntemi- Kâr Tespiti

Etki Düzeyi	Muhasebe Yöntemi	Kârın Tespiti
Kısa Vade	Gerçeğe Uygun Değer	Getiri Tutarı
0-19 %	Gerçeğe Uygun Değer	Temettü Tutarı
20-50 %	Özkaynak Yöntemi	Yatırım Oranı Kadar Kâr
50-50 %	Özkaynak Yöntemi	Yatırım Oranı Kadar Kâr
51-100 %	Tam Konsolidasyon	Azınlık Paylarına Düşen Kısım Hariç Kâr

Yukarıdaki tabloya göre işletmelerin kısa vadede ellerindeki atıl varlıkları kullanarak yapmış oldukları yatırımların ilk kez muhasebeleştirilmesinde, yatırımın gerçeğe uygun değerini esas almaları gerekir. Buradaki gerçeğe uygun değer, genellikle piyasa fiyatıdır.

Uzun vadede yapılan yatırımlar dört bölümde incelenebilir. İşletmenin yatırım oranı % 0-19 aralığında ise bu yatırım finansal tablolara gerçeğe uygun değer yöntemi kullanılarak yansıtılır. İşletmenin yapmış olduğu yatırım, diğer işletmenin hisse senetlerinin % 20-50 aralığında ise bu yatırım iştiraktır ve özkaynak yöntemine göre muhasebeleştirilmelidir. Yapılan yatırım % 50 oranında ise iş ortaklığı durumu söz konusu olur. Bu tür yatırımlar öz kaynak yöntemine göre muhasebeleştirilir. Yatırım oranı % 50'nin üzerinde ise, yatırım yapan işletmenin yatırım yapılan işletme üzerinde etkin kontrol gücüne sahip olduğu kabul edilir. Bu yatırımın muhasebeleştirilmesinde tam konsolidasyon yöntemi kullanılır.

Konsolidasyon uygulayacak olan işletme, bağlı ortaklıklarının tamamını konsolidasyon kapsamına sokarak, solo halinde düzenlenmiş olan bütün finansal tabloları gerekli konsolidasyon işleminden geçirdikten sonra finansal tabloları birleştirir ve tek bir işletmeye ait finansal tablo gibi sunar.

Bu açıklamalar doğrultusunda konsolidasyon, yatırım yapılan işletmelerin finansal tablolarının yatırım yapan işletmenin finansal tabloları ile birleştirilmesi işlemi olarak tanımlanabilir. (Örten, vd, 2010: 392)

4. Konsolide Finansal Tablolar

Konsolide finansal tablolar, ayrı tüzel kişilikleri olan işletmelerin oluşturmuş olduğu grubun, ayrı ayrı düzenlemiş oldukları finansal tablolarındaki gelirlerinin, giderlerinin, varlıklarının, borçlarının, öz kaynaklarının ve nakit akışlarının birleştirilerek tek bir işletmeye ait finansal tablo gibi sunulmasıdır. (Kaya, 2011: 1) Diğer bir deyişle aralarında ana ortaklık ve bağlı ortaklık ilişkisi bulunan işletmelerin finansal tabloları konsolidasyonla birleştirilir.

Ana ortaklık, bir veya daha fazla işletme üzerinde etkin kontrolü bulunan işletme; bağlı ortaklık ise ana ortaklık tarafından kontrol edilen işletme olarak tanımlanabilir.

Ana ortaklık olarak kabul edilebilmenin en önemli koşullarından birisini kontrol oluşturur. Kontrol, faaliyetlerinden fayda sağlamak üzere bir işletmenin faaliyet ve finansman politikalarını yönetme gücüdür. (KOBİ TFRS, m. 9.4) Kontrol, ana ortaklığın doğrudan veya bağlı ortaklıkları aracılığı ile dolaylı olarak bir işletmenin oy hakkının yarısından fazlasını elinde bulundurması suretiyle oluşur. (KOBİ TFRS m. 9.5)

Yatırımcı işletmelerin yatırım yapılan işletmeler üzerindeki oy durumu koşullara göre değişiklik gösterir. Eğer yatırımcı işletme, yatırım yapılan işletmenin bütün oy haklarını ya da hisse senetlerinin tamamını satın almışsa, burada tam sahiplik durumu vardır. Eğer yatırımcı işletme, hisse senetlerinin tamamını değil de önemli bir kısmını satın almışsa, burada da kısmi sahiplik durumu söz konusudur. Tam ve kısmi sahiplik durumu aşağıda ayrıntılı bir biçimde ele alınmıştır.

4.1. Tam ve Kısmi Sahiplik

Tam sahiplik, ana ortaklığın bağlı ortaklık hisselerinin tamamına sahip olması ile oluştuğundan burada azınlık paylarından söz edilemez. Kısmi sahiplikte ana ortaklık payının dışında kalan bölüm, kontrol edilemeyen pay şeklinde finansal tablolarda ayrı bir kalem olarak gösterilmelidir. Aşağıda tam ve kısmi sahiplik durumlarına ilişkin olarak bir örnek uygulamaya yer verilmiştir. (Örnek uygulamalarla ilgili yevmiye maddelerinde, standartlara göre gerçekleştirilen uygulamaların muhasebeye işlenmesine yönelik benimsenmiş bir hesap planı olmadığından hesaplara numara verilmemiştir.)

4.1.1. Tam Sahiplik Durumu

A işletmesi B işletmesinin bütün hisse senetlerini 31.12.20XX tarihinde satın almıştır. A işletmesi satın alma için 140.000 TL vererek B işletmesinin kontrolüne sahip olmuştur. Her iki işletmenin 31.12.20XX tarihli bilançoları ile konsolide çalışma tablosu tablo 4 de gösterilmiştir: (Berney vd, 1981: 287-288)

Dönem içinde yapılan işlemlere bakıldığında A ve B işletmeleri arasında gerçekleşen kimi işlemlerin olduğu belirlenmiştir. Bu işlemler şöyledir:

- A işletmesinin Alıcılar Hesabında raporlamış olduğu 75.600 TL'lik tutarın 14.000 TL'si B işletmesine aittir.
- A işletmesinin Alacak Senetleri Hesabında raporlamış olduğu tutarın 56.000 TL'lik bölümü B işletmesinden senetli alacaktır.

Tablo 4: A ve B İşletmeleri Konsolide Çalışma Tablosu

	A	B	Eliminasyon		Konsolide Tutarlar
			Borç	Alacak	
Kasa	140.000	28.000	-	-	168.000
Bankalar	148.400	-	-	-	148.400
Menkul Kıymetler	140.000	-	-	-	140.000
Alıcılar	75.600	49.000	-	(1) 14.000	110.600
Alacak Senetleri	56.000	-	-	(2) 56.000	-
Stoklar	140.000	119.000	-	-	259.000
Bağlı Ortaklıklar	140.000	-	-	(3) 140.000	-
M. Duran Varlık (Net)	420.000	126.000	-	-	546.000
AKTİF TOPLAMI	1.260.000	322.000			1.372.000

Satıcılar	70.000	63.000	(1) 14.000	-	119.000
Borç Senetleri	-	56.000	(2) 56.000	-	-
Diğer Kısa Vadeli Borçlar	56.000	14.000	-	-	70.000
Uzun Vadeli Borçlar	154.000	49.000	-	-	203.000
Sermaye	420.000	98.000	(3) 98.000	-	420.000
Geçmiş Yıl Kârları	560.000	42.000	(3) 42.000	-	560.000
PASİF TOPLAMI	1.260.000	322.000			1.372.000
Toplam			210.000	210.000	

- (1) Yapılan incelemelerde B işletmesinin A işletmesine 14.000 TL'lik senetsiz borcunun olduğu tespit edilmiştir. Konsolidasyon gereği grup içerisinde gerçekleştirilen işlemlerin karşılıklı olarak elimine edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle 14.000 TL'lik alacak ve borç tutarı karşılıklı olarak elimine edilmiştir. Eliminasyon kaydı aşağıdaki gibidir:

1	<table border="1"> <tr> <td>...</td> <td>...</td> </tr> <tr> <td>Satıcılar Hs. (B)</td> <td>14.000</td> </tr> <tr> <td>Alıcılar Hs. (A)</td> <td>14.000</td> </tr> </table>	Satıcılar Hs. (B)	14.000	Alıcılar Hs. (A)	14.000
...	...						
Satıcılar Hs. (B)	14.000						
Alıcılar Hs. (A)	14.000						

- (2) Yine yapılan incelemelerde B işletmesinin A işletmesine 56.000 TL'lik senetli borcu olduğu belirlenmiş ve elimine edilmiştir. Eliminasyon kaydı aşağıdaki gibidir:

2	<table border="1"> <tr> <td>...</td> <td>...</td> </tr> <tr> <td>Borç Senetleri Hs. (B)</td> <td>56.000</td> </tr> <tr> <td>Alacak Senetleri Hs. (A)</td> <td>56.000</td> </tr> </table>	Borç Senetleri Hs. (B)	56.000	Alacak Senetleri Hs. (A)	56.000
...	...						
Borç Senetleri Hs. (B)	56.000						
Alacak Senetleri Hs. (A)	56.000						

Konsolidasyon işlemleri gerçekleştirilirken ana ortaklık ve bağlı ortaklık arasında gerçekleşen ticari faaliyetlerin belirlenip elimine edilmesi gerekir. Eğer eliminasyon işlemi gerçekleştirilmezse mükerrerliğe neden olunur. A ve B işletmeleri arasında gerçekleşen ticari faaliyetlerinde elimine edilmesi gerekir. 1 ve 2 numaralı yevmiye maddelerinde bu iki işletme arasında gerçekleşen ticari faaliyetler elimine edilmiştir.

- (3) Konsolide finansal tabloların hazırlanması sürecinde mükerrerlikten kurtulmak için ana ortaklığın yapmış olduğu yatırımın defter değeri ile bağlı ortaklıktan ana ortaklığa düşen payı temsil eden öz kaynakların karşılıklı olarak elimine edilmesi gerekir. Bundan ötürü yapılması gereken eliminasyon kaydı aşağıdaki gibidir:

3	<table border="1"> <tr> <td>...</td> <td>...</td> </tr> <tr> <td>Sermaye Hs. (B)</td> <td>98.000</td> </tr> <tr> <td>Geçmiş Yıl Kârları (B)</td> <td>42.000</td> </tr> <tr> <td>Bağlı Ortaklıklar Hs. (A)</td> <td>140.000</td> </tr> </table>	Sermaye Hs. (B)	98.000	Geçmiş Yıl Kârları (B)	42.000	Bağlı Ortaklıklar Hs. (A)	140.000
...	...								
Sermaye Hs. (B)	98.000								
Geçmiş Yıl Kârları (B)	42.000								
Bağlı Ortaklıklar Hs. (A)	140.000								

Ana ortaklığın bağlı ortaklığa yapmış olduğu yatırımın defter değeri ile bağlı ortaklığın ana ortaklığın payına düşen özsermaye tutarı karşılıklı olarak mahsup edilir. 3 numaralı yevmiye maddesi ile bu işlem gerçekleştirilmiş olup, doğacak olan mükerrerlik ortadan kaldırılmıştır.

(4) B işletmesinin net varlıkları 140.000 TL'dir. A işletmesi B işletmesini 140.000 TL'ye satın aldığı için şerefiye yoktur.

4.1.2. Kısmi Sahiplik Durumu

A işletmesi B işletmesinin hisse senetlerinin % 80'ini 31.12.20XX tarihinde 112.000 TL'ye satın almıştır. A ve B işletmeleri arasında geçen işlemler, ilk örnektekinin aynısıdır. Buna göre düzenlenecek olan konsolide çalışma tablosu tablo 5'deki gibidir: (Berney vd, 1981: 287-288) B işletmesinin net varlıkları 140.000 TL'dir. A işletmesi B işletmesinin % 80'ine sahip olmak için 112.000 TL ödediği için şerefiye bulunmamaktadır.

B işletmesinin kendi kontrolünde kalan fakat A işletmesi için kontrol dışı pay olan tutar, $(140.000 \times 0,20) = 28.000$ TL'dir. Bu tutarın konsolide finansal tablolarda azınlık payı olarak gösterilmesi gerekir.

Tablo 5: A ve B İşletmeleri Konsolide Çalışma Tablosu

	A	B	Eliminasyon		Konsolide Tutarlar
			Borç	Alacak	
Kasa	140.000	28.000	-	-	168.000
Bankalar	148.400	-	-	-	148.400
Menkul Kıymetler	140.000	-	-	-	140.000
Alıcılar	75.600	49.000	-	(1) 14.000	110.600
Alacak Senetleri	56.000	-	-	(2) 56.000	-
Stoklar	140.000	119.000	-	-	259.000
Bağlı Ortaklıklar	112.000	-	-	(3) 112.000	-
M. Duran Varlık (Net)	420.000	126.000	-	-	546.000
AKTİF TOPLAMI	1.232.000	322.000			1.372.000
Satıcılar	70.000	63.000	(1) 14.000	-	119.000
Borç Senetleri	-	56.000	(2) 56.000	-	-
Diğer Kısa Vadeli Borçlar	56.000	14.000	-	-	70.000
Uzun Vadeli Borçlar	154.000	49.000	-	-	203.000
Sermaye	392.000	98.000	(3) 98.000	-	392.000
Geçmiş Yıl Kârları	560.000	42.000	(3) 42.000	-	560.000
Azınlık Payları				(4) 28.000	28.000
PASİF TOPLAMI	1.232.000	322.000			1.372.000
Toplam			210.000	210.000	

Yapılması gereken eliminasyon kayıtları tam sahiplik durumunda verilen örnekler ile aynı olduğundan burada yalnızca azınlık paylarının finansal tablolara eklenmesi için yapılması gereken eliminasyon kaydına yer verilmiştir. Yapılacak eliminasyon kaydı aşağıdaki gibidir:

4	Sermaye Hs. (B)	.../.../....	19.600	
	Geçmiş Yıl Kârları (B)		8.400	
	Azınlık Payları			28.000

A işletmesi, B işletmesinin % 80'ine sahiptir. Bu sebeple % 20'lik kısım A işletmesi için kontrol gücü bulunmayan yani azınlık payıdır. Kontrol gücü bulunmayan paylar finansal tablolarda ayrı olarak gösterilmesi gerekir. 4 numaralı yevmiye maddesi ile bu işlem gerçekleştirilmiştir.

4.2. Konsolidasyon Yöntemleri

Konsolide finansal tabloların hazırlanmasında kullanılacak olan konsolidasyon yöntemleri tam konsolidasyon ve özkaynak yöntemi olmak üzere ikiye ayrılır. Bu yöntemlerden tam konsolidasyon yöntemi % 50 ve daha fazla bir sahiplik durumu var ise kullanılırken, özkaynak yöntemi ise %20-50 arasında bir ortaklığın ve iş ortaklığının yani % 50 oranında ortaklığın olması durumunda kullanılır. (Bkz. Tablo 3)

4.2.1. Tam Konsolidasyon Yöntemi

Tam konsolidasyon, bağlı ortaklıkların konsolide finansal tablolara eklenmesiyle grup işletmenin tek bir ekonomik birim gibi gösterilmesini sağlayan yöntemdir. (Kaya, 2011:53)

Tam konsolidasyon da yatırım yapılan işletmenin finansal tablolarındaki hesap kalemlerinin her biri ortaklık oranı dikkate alınmadan yatırımı yapan işletmenin finansal tabloları ile birleştirilir. (Örten ve ötekiler, 2010: 392)

Tam konsolidasyonda ana ortaklığın finansal durum tablosunda varlıklarında yer alan iştirak tutarları, bağlı ortaklığın sermayesinden mahsup edilir. Yapılacak olan bu eliminasyon kaydından sonra her iki işletmenin varlıkları ve borçları birleştirilir. Bağlı ortaklığın ilgili dönemde elde etmiş olduğu kârdan ana ortaklığa düşen bölüm alınarak özkaynaklarda birleştirilir. Böylece konsolidasyon işlemi gerçekleştirilir. (Güvemli, 1993: 45)

Yukarıdaki yapılan açıklamalar dikkate alındığında tam konsolidasyon, ana ortaklığın bağlı ortaklık üzerindeki ortaklık oranı dikkate alınmadan konsolidasyonun gerçekleştirildiği yöntem olarak tanımlanabilir. Eğer bağlı ortaklık üzerindeki sahiplik durumu % 100 değilse yapılacak olan konsolidasyonda bağlı ortaklıklar üzerindeki kontrol gücü oluşturmayan bu payların özkaynaklarda ayrı bir hesap kalemi olarak gösterilmesi gerekir. Bu yöntemin daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda bir örnek verilmiştir.

Örnek: H işletmesi Y işletmesinin % 90'lık payını 01.01.20XX tarihinde satın almıştır. Her iki işletmenin satın alma öncesi finansal tabloları tablo 6'daki gibidir: (Epstein ve Mirza, 2005: 365-380)

Tablo 6: H ve Y İşletmeleri Satın Alma Öncesi Bilançoları

	H İşletmesi	Y İşletmesi
Kasa	64.890	78.540
Alıcılar(Net)	71.820	19.110
Ticari Mallar	48.090	33.810
Maddi Duran Varlıklar	420.000	105.000
Birikmiş Amortismanlar(-)	-44.100	-21.000
Haklar	-	21.000
Toplam Varlıklar	560.700	236.460
Satıcılar	8.400	13.860
Çıkarılmış Tahviller	210.000	-
Sermaye	210.000	105.000
Hisse Senedi İ. Primleri	31.500	31.500
Yasal Yedekler	100.800	86.100
Toplam Kaynaklar	560.700	236.460

Bilançolara bakıldığında Y işletmesinin net varlıkları 222.600 TL'dir. H işletmesi Y işletmesinin %90'ına sahip olmak istemesinden dolayı, birleşmeden dolayı Y işletmesinin varlıklarının ve borçlarının gerçeğe uygun değerinin hesaplanması gerekmektedir. Bu nedenle, yapılan ekspertiz çalışmaları sonucu, Y işletmesinin varlık ve borçlarının gerçeğe uygun değerleri tablo 7'de verildiği gibi belirlenmiştir.

Tablo 7: Y İşletmesi Gerçeğe Uygun Değer Tablosu

	Defter Değeri	Gerçeğe Uygun Değeri	Fark
Kasa	78.540	78.540	-
Alıcılar(Net)	19.110	19.110	-
Ticari Mallar	33.810	35.910	2.100
Maddi Duran Varlıklar(Net)	84.000	100.800	16.800
Haklar	21.000	27.300	6.300
Satıcılara Borçlar	-13.860	-13.860	-
Toplam	222.600	247.800	25.200

Birleşme tarihinde H işletmesi Y işletmesinin varlık ve borçlarını gerçeğe uygun değer üzerinden finansal tablolarına aktarmak durumundadır. Ayrıca H işletmesi, Y işletmesinin tamamına sahip olmadığından mevcut azınlık payı, gerçeğe uygun değerdeki fark tutarını da kapsar. Azınlık payı ve ana ortaklık payının hesabı aşağıdaki gibidir:

Y İşletmesinin Gerçeğe Uygun Net Varlıkları= 247.800 TL

Ana Ortaklık Payı (247.800x0,90) = 223.020 TL

Azınlık Payı (247.800x0,10) = 24.780 TL

H işletmesi birleşme tarihinde nominal değeri 21 TL/adet olan 5.400 adet hisse senedi ihraç etmiştir. Hisse senetlerinin piyasa değeri 253.260 TL'dir. H işletmesinin bu birleşmeden dolayı aşağıdaki muhasebe kaydını yapması gerekir.

1	253.260	
	Bağlı Ortaklıklar Hs.			
	Bağlı Ort. Serm. T. Hs.			253.260
2	253.260	
	Bağlı Ortaklıklara Sermaye Taah. Hs.			
	Sermaye Hs.			113.400
	Hisse Senedi İhraç Farkları Hs.			139.860

1 ve 2 numaralı yevmiye maddeleri ile Y işletmesinin satın alınması ile ilgili olarak H işletmesi tarafından yapılması gereken muhasebe işlemleri gerçekleştirilmiştir.

H işletmesinin Y işletmesini satın aldığı tarihte defter değeri ile ödenen değer arasında fark olmasından dolayı şerefiye ortaya çıkmaktadır. İlgili şerefiyenin hesaplanması aşağıdaki gibidir:

Y şirketinin belirlenebilir net varlıklarının GUD 247.800 TL

Azınlık payı (0,10) - 24.780 TL

Ana ortaklık payı (0,90) 223.020 TL

Elde etme maliyeti 253.260 TL

Şerefiye 30.240 TL

Tablo 8: H ve Y işletmeleri Konsolide Çalışma Tablosu

	H İşletmesi	Y İşletmesi	Eliminasyon		Konsolide Bilanço
			Borç	Alacak	
Kasa	64.890	78.540			143.430
Alıcılar(Net)	71.820	19.110			90.930
Ticari Mallar	48.090	33.810	2.100		84.000
Bağlı Ortaklıklar	253.260 (1)			253.260	-
Maddi Duran Varlıklar	420.000	105.000	21.000		546.000

Birikmiş Amortismanlar(-)	-44.100	-21.000		4.200	-69.300
Haklar	-	21.000	6.300		27.300
Şerefiye			30.240		30.240
Toplam Varlıklar	813.960	236.460			852.600
Satıcılar	8.400	13.860			22.260
Çıkarılmış Tahviller	210.000	-			210.000
Sermaye	323.400 (2)	105.000	105.000		323.400
Hisse Senedi İ. Primleri	171.360 (2)	31.500	31.500		171.360
Yasal Yedekler	100.800	86.100	86.100		100.800
Azınlık Payları				24.780	24.780
Toplam Kaynaklar	813.960	236.460			852.600
Toplam			282.240	282.240	

Eliminasyon Kayıtları

Öncelikli olarak H işletmesi yatırımının defter değeri ile Y işletmesinin öz kaynaklarından H işletmesine düşen payın karşılıklı olarak elimine edilmesi, diğer yandan ortaya çıkacak olan farkların aktif hesaplar ile şerefiye hesaplarına dağıtılması gerekir. Gerekli eliminasyon kayıtları aşağıdaki gibidir:

1	.../.../....		
	Ticari Mallar Hs.	2.100	
	Maddi Duran Varlıklar Hs.	21.000	
	Haklar Hs.	6.300	
	Şerefiyeler Hs.	30.240	
	Sermaye Hs. (Y)	105.000	
	Hisse Senedi İhraç Primleri (Y)	31.500	
	Yasal Yedekler (Y)	86.100	
	Bağlı Ortaklıklar Hs. (H)		253.260
	Birikmiş Amortismanlar Hs.		4.200
	Azınlık Payları		24.780

Finansal tabloların birleştirilmesinde, yatırım yapılan işletmenin finansal tablolarında yer alan kalemlerin gerçeğe uygun değerlerinin dikkate alınması, diğer yandan ana ortaklık payı dışında kalan azınlık paylarının da finansal tablolarda ayrı bir kalem olarak gösterilmesi gerekir. Bu nedenle H işletmesi 1 numaralı yevmiye maddesini yapmıştır.

Belirtilen konsolidasyon işlemi, işletme birleşmeleri sırasında yapılacak olan kayıttır. İlerleyen dönemlere veya dönem sonuna gelindiğinde yapılması gereken konsolidasyon işlemleri aynı örnek üzerinden devam ettirilerek aşağıda açıklanmıştır.

Örnek: H ve Y işletmelerinin 31.12.20XX tarihli gelir tabloları ve bilançoları aşağıdaki gibidir: (Epstein ve Mirza, 2005: 365-380)

Tablo 9: H ve Y İşletmeleri Gelir Tabloları

Gelir Tablosu	H İşletmesi	Y İşletmesi
Satışlar	1.575.000	882.000
Satışların Maliyeti(-)	-1.220.100	-558.600
Brüt Satış Kârı	354.900	323.400
Faaliyet Giderleri(-)	-305.340	-303.660
Faaliyet Kârı	49.560	19.740
Diğer Gelirleri	6.300	-
Diğer Giderleri	-	-
Dönem Net Kârı	55.860	19.740

Tablo 10: H ve Y İşletmeleri Bilançoları

BİLANÇO (31.12.20XX)	H İşletmesi	Y İşletmesi
Kasa	119.070	21.840
Alıcılar	91.770	25.410
Ticari Mallar	80.430	43.575
Maddi Duran Varlıklar	409.500	119.700
Birikmiş Amortismanlar	-73.920	-39.690
Bağlı Menkul Kıymetler(Tahvil)	-	92.400
Bağlı Ortaklıklar	253.260	-
Haklar	-	18.900
AKTİF TOPLAMI	880.110	282.135
Satıcılar	18.690	39.795
Çıkarılmış Tahviller	210.000	
Sermaye	323.400	105.000
Hisse Senedi İ. Primleri	171.360	31.500
Yasal Yedekler	100.800	86.100
Dönem Net Kârı	85.860	19.740
PASİF TOPLAMI	880.110	282.135

H ve Y işletmelerinin 31.12.20XX tarihli konsolide bilançosu ve konsolide gelir tablosunun oluşturulabilmesi için 01.01.20XX-31.12.20XX döneminde iki işletme arasında gerçekleşen işlemlerin belirlenmesi ve gerekli düzeltme kayıtlarının yapılması gerekir. Bu nedenle, ana ortaklık ve bağlı ortaklık arasında aşağıdaki işlemlerin gerçekleştiği varsayılmıştır:

- H işletmesi maliyeti 31.500 TL olan malları Y işletmesine 42.000 TL'ye satmıştır.

- H işletmesi, Y işletmesinden 37.800 TL'lik mal satın almıştır. Y işletmesi maliyet bedeli üzerinden % 25 kârla satış yapmaktadır.
- Y işletmesi 30 Aralık tarihinde yapmış olduğu 2.100 TL'lik ödemeye H işletmesine olan borcunu 8.400 TL'ye düşürmüştür. Yapılan 2.100 TL'lik ödeme, 31 Aralık itibarıyla devam etmektedir.
- 31.12.20XX tarihinde Y işletmesi, H işletmesinin çıkarmış olduğu tahvillerin yarısını 92.400 TL bedelle satın almıştır. Tahvillerin vadesi 31.12.20XX'dir. Tahvillerin faizi her yılın 31 Aralık tarihinde ödenmektedir. Ancak Y işletmesinin almış olduğu tahvillerin faizi önceki yatırımcıya ödenmiştir.
- 02.01.20XX tarihinde Y işletmesi, H işletmesinden 14.700 TL bedelle maddi duran varlık satın almıştır. Bu maddi duran varlık, H işletmesi tarafından 10.500 TL bedelle satın alınmış olup, satış tarihindeki net defter değeri 8.400 TL'dir. Maddi duran varlığın tahmini kalan ömrü 4 yıldır.

Yukarıda verilen ve dönem içinde gerçekleşen işlemler dikkate alındığında, konsolide çalışma tablosu tablo 11'deki gibi düzenlenebilir.

Tablo 11: H ve Y İşletmeleri Konsolide Çalışma Tablosu

GELİR TABLOSU	H İşletmesi	Y İşletmesi	Eliminasyon		Konsolide Rakamlar
			Borç	Alacak	
Satışlar	1.575.000	882.000	79.800	-	2.377.200
Satışların Maliyeti (-)	-1.220.100	-558.600		79.800	-1.698.900
Brüt Satış Kârı	354.900	323.400			678.300
Faaliyet Giderleri (-)	-305.340	-303.660		1.575	-607.425
Faaliyet Kârı	49.560	19.740			70.875
Diğer Gelirler	6.300	-	6.300	12.600	12.600
Diğer Giderler	-	-			
Azınlık Payları			1.974		-1.974
Dönem Net Kârı	55.860	19.740	88.074	93.975	81.501

BİLANÇO	H İşletmesi	Y İşletmesi	Eliminasyon		Konsolide Rakamlar
			Borç	Alacak	
Kasa	119.070	21.840	2.100		143.010
Alıcılar	91.770	25.410		10.500	106.680
Ticari Mallar	80.430	43.575	2.100		126.105
Maddi Duran Varlıklar	409.500	119.700	21.000	4.200	546.000
Birikmiş Amortismanlar	-73.920	-39.690		4.725	-118.335
Bağlı Menkul Kıymetler (Tahvil)	-	92.400		92.400	
Bağlı Ortaklıklar	253.260	-		253.260	

Haklar	-	18.900	6.300		25.200
Şerefiye		-	30.240		30.240
AKTİF TOPLAMI	880.110	282.135			858.900
Satıcılar	18.690	39.795	8.400		50.085
Çıkarılmış Tahviller	210.000		105.000		105.000
Sermaye	323.400	105.000	105.000		323.400
Hisse Senedi İ. Primleri	171.360	31.500	31.500		171.360
Yasal Yedekler	100.800	86.100	86.100		100.800
Azınlık Payları		-		26.754	26.754
Dönem Net K:arı	85.860	19.740	88.074	93.975	81.501
PASİF TOPLAMI	880.110	282.135	485.814	485.814	858.900

Eliminasyon kayıtları aşağıdaki gibi yapılır.

1	1.974	1.974
	Dönem Net Kârı Hs.				
	Azınlık Payları				

1 numaralı yevmiye maddesi ile H işletmesi, Y işletmesinin elde etmiş olduğu kârın kendi payına düşen kısmının haricinde olan tutarı azınlık payı olarak belirlemiş ve muhasebeleştirmiştir.

2	79.800	79.800
	Yurtiçi Satışlar Hs.				
	Satılan Ticari Malların Maliyeti Hs.				

2 numaralı yevmiye maddesi ile H ve Y işletmeleri arasında gerçekleşen alım-satım işlemlerinin eliminasyonu gerçekleştirilmiştir.

3	2.100	2.100
	Kasa Hs.				
	Alıcılar Hs.				

3 numaralı yevmiye maddesi ile Y işletmesinin 30 Aralık tarihi itibarı ile H işletmesine yapmış olduğu ödemenin mahsup kaydı gerçekleştirilmiştir.

4	8.400	8.400
	Satıcılar Hs.				
	Alıcılar Hs.				

4 numaralı yevmiye maddesi ile Y işletmesinin H işletmesine olan ve ticari faaliyetlerden doğan 8.400 TL'lik borcunun eliminasyonu gerçekleştirilmiştir.

5	105.000	
	Çıkarılmış Tahviller Hs.			
	Bağlı Menkul Kıymetler (Tahvil)	92.400		
	Diğer Gelirler Hs.			12.600

5 numaralı yevmiye maddesi ile Y işletmesinin H işletmesinden satın almış olduğu tahvillerin eliminasyon kaydı gerçekleştirilmiştir.

6	6.300	
	Diğer Gelirler Hs.			
	Maddi Duran Varlıklar Hs.	4.200		
	Faaliyet Giderleri Hs.	1.575		
	Birikmiş Amortismanlar Hs.			525

6 numaralı yevmiye maddesi ile Y işletmesinin H işletmesinden satın almış olduğu maddi duran varlığın eliminasyon kaydı gerçekleştirilmiştir.

4.2.2. Özkaynak Yöntemi

Özkaynak yöntemi, iştiraklerin ve iş ortaklıklarının konsolide finansal tablolarda muhasebeleştirilmesinde kullanılır. Bu yöntem, iştirak ve iş ortaklığı niteliği taşıyan yatırımların ilk defa muhasebeleştirilmesinde elde etme maliyetini benimseyen, daha sonraki dönemlerde muhasebeleştirilen tutarın yatırım yapılan işletmenin net varlıklarında meydana gelen değişimlere bağlı olarak artırılmasını veya azaltılmasını öngörür. (Kaya, 2011: 81)

Özkaynak yöntemi, yatırım yapan işletmenin yatırım yapılan işletme üzerinde sahip olduğu oy hakkının % 20-50 arasında veya % 50 oranında olan yani iş ortaklığı durumunun söz konusu olduğu durumlarda uygulanır. Özkaynak yönteminin daha iyi anlaşılabilmesi için aşağıda bir örnek verilmiştir.

Örnek: X işletmesinin net varlıkları 750.000 TL'dir. Y işletmesi, X işletmesinin % 20'sini temsil eden oyları 200.000 TL karşılığında satın almıştır. (Kılınc, 2012: 42)

1	200.000	
	İştirakler Hs.			
	İştiraklere Sermaye Taahhütleri Hs.			200.000
2	200.000	
	İştiraklere Sermaye Taahhütleri Hs.			
	Bankalar Hs.			200.000

1 ve 2 numaralı yevmiye maddeleri ile Y işletmesinin X işletmesine yapmış olduğu % 20'lik yatırımın muhasebe kaydı gerçekleştirilmiştir.

İzleyen dönemde X işletmesi 150.000 TL kâr elde etmiş ve elde ettiği kârın 75.000 TL'lik bölümünü dağıtmaya karar vermiştir.

3	İştirakler Hs.	30.000	
	İştiraklerden Temettü Gel. Hs.		30.000
4	İştiraklerden Alacaklar Hs.	15.000	
	İştirakler Hs.		15.000

3 ve 4 numaralı yevmiye maddelerinde X işletmesi tarafından ilgili dönemde elde edilen 150.000 TL'lik kârın X işletmesine düşen payı kadar Y işletmesinin yapmış olduğu yatırımın tutarı artırılmışken, X işletmesi tarafından dağıtılan temettü tutarı kadar da yatırım tutarı azaltılmıştır.

Yukarıdaki örnekten de anlaşılacağı üzere özkaynak yönteminin kullanılması durumunda iştiraklerin elde ettiği kâr/zarar durumu söz konusu olduğunda bu tutar kadar yatırımın değeri artırılır ya da azalır. Eğer iştiraklerin elde ettiği kârın belli bir bölümünün ya da hepsinin dağıtılması söz konusu olursa dağıtılan temettü kadar da iştirak yatırımının değerini azaltmak gerekir.

Sonuç

Özellikle 2000'li yıllardan sonra artan teknolojik gelişmeler eşliğinde işletmelerin, faaliyette buldukları sektörlerde güçlü kalabilmeleri ve pazar payını koruyabilmeleri için finansal açıdan güçlü olmaları gerekir. Bu durum, işletmeleri gerek kendi sektörlerinde gerekse diğer sektörlerde faaliyette bulunan işletmelere ortak olmaya ve onlar üzerinde etkin kontrol gücü oluşturmaya yöneltmiştir.

İşletmelerin diğer işletmeler üzerinde etkin bir kontrol gücü bulundurması konsolidasyon işlemlerini gerçekleştirmesini ve konsolide finansal tablo düzenlemesini gerekli kılar.

Muhasebe bilgi kullanıcıları açısından yayınlanan finansal raporların karşılaştırılabilir, gereksinmelere uygun, güvenilir olması için, işletmelerin başka işletmelere yapmış oldukları yatırımlarını finansal raporlarında bu ilkelere uygun biçimde raporlamaları gerekir. Sözelimi yatırımcı işletmenin, kontrolünü önemli ölçüde elinde bulundurduğu bir işletme finansal raporlarında yalnızca Bağlı Ortaklıklar hesabında göstermesi, bilgi kullanıcılarının gereksinmelerini karşılamaz. Bu durum, işletmenin finansal durumunun yanlış bildirim demektir. Bu nedenle yapılan yatırımın bütün etkilerinin ortaya konacak şekilde konsolidasyon işleminin yapılması işletmenin finansal durumunun en doğru biçimde ortaya konması gerekir.

KOBİ'ler, kamuya hesap verme yükümlülüğü bulunmayan ve işletme dışı bilgi kullanıcılarına genel amaçlı finansal tablo yayımlayan işletmelerdir. Bilgi kullanıcılarının haklarında daha doğru kararlar alabilmeleri için KOBİ'lerin, konsolidasyon işlemlerini gerçekleştirmesi ve konsolide finansal tablolarını düzenlemesi gerekir. KOBİ'ler bu işlemleri gerçekleştirirken KOBİ TFRS'lerini rehber olarak dikkate alırlar.

KOBİ TFRS'ler ile KOBİ'lerin finansal raporlama sorunları büyük ölçüde giderilip, KOBİ'lerin gerek yerel gerekse uluslararası pazarlarda yapacağı işlemler kolaylaştırılabilir. Bu finansal raporlama standartlarının KOBİ'ler tarafından kullanılması ile muhasebe raporlarının istenilen kalitede, karşılaştırılabilir, gereksinmelere uygun olacağı ve finansal raporlama standartlarının kullanıldığı bütün ülkelerde bu finansal raporların geçerli olacağı söylenebilir.

Kaynakça

- Akdoğan, Nalân (2001). "TMS-5 Konsolide Finansal Tablolar Standardının İncelenmesi ve Bir Uygulama" Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi. 5 (2001): 15-46.
- Akdoğan, Nalân (2010). "KOBİ Finansal Raporlama Standardına Genel ve Tam Set IAS/IFRS'lerden Farklılığı" Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi. 30 (2010): 1-26.
- Akdoğan, Nalân ve Tenker, Nejat (2007). Finansal Tablolar ve Finansal Analiz Teknikleri. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Arsoy, A. Poroy ve Bora, Tuba (2012). "KOBİ Muhasebe Standartlarının Gelişimi ve Türkiye Uygulaması Üzerine Bir Araştırma" Muhasebe ve Finansman Dergisi. 56 (2012): 17-27.
- Berney, Paul, R., Lyons, William. P. ve Garstka, Stanley, J. (1981). Financial Accounting And Reporting: Text And Cases. ABD, Business Publications
- Çelik, Orhan (2010). "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler İçin Uluslar arası Finansal Raporlama Standardı: Ne Zaman ve Nasıl?" Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi. 30 (2010): 41-55.
- Epstein, B. J. Mirza, A. A. (2005). Interpretation And Application of International Accounting Standartds. USA: John Wiley&Sons Inc
- Gökçen, Gürbüz, Başak Ataman Akgül, Cemal Çakıcı (2011). Türkiye Finansal Raporlama Standartları Uygulamaları. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Greuning, Hannie (2005). International Financial Raporting Standards: A Practical Guide. Washington: The World Bank
- Güvemli, Oktay (1993). Kurumlar Topluluğunun Muhasebe, Finansman, Vergi ve Ticaret Hukuku Açısından Yönetimi. İstanbul: M.Ü. Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayın No:451/684.
- Haftacı, Vasfi (2013). İşletmelerde Finansal Çözümleme. İzmit: Umuttepe Yayınları.
- Taylor, Paul (1996). Consolitated Financial Reporting, USA, Canada, Paul Chapman Publishing.

- Karapınar, Aydın, Figen Ayıkoğlu Zaif (2009). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları İle Uyumlu Finansal Analiz. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Kaya, İdil (2011). Türkiye Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarında Konsolide Finansal Tablolar. İstanbul: Türkmen Kitapevi.
- Kılınç, Yavuz (2012). TFRS-10 Açısından Konsolide Finansal Tabloların Düzenlenmesi ve Bağımsız Denetimi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Örten, Remzi, Hasan Kaval, Aydın Karapınar (2010). Türkiye Muhasebe-Finansal Raporlama Standartları Uygulama ve Yorumları. Ankara: Gazi Kitapevi.
- Yardımcıoğlu, Mahmut (2008). "Finansal Tabloların Konsolidasyonu ve UMS Yönünden Değerlemesi" Mali Çözüm Dergisi. 90 (2008):145-168.
- 18 Kasım 2005 Tarih ve 25997 Sayılı Resmi Gazete'de Yayınlanan "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik".
- 04 Kasım 2012 Tarih ve 28457 Sayılı Resmi Gazete'de Yayınlanan "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik". (Karar Sayısı: 3834)
- 14 Şubat 2011 Tarih ve 27846 Sayılı Resmi Gazete'de Yayınlanan Türk Ticaret Kanunu. (Kanun No: 6102)
- 30 Haziran 2012 Tarih ve 28339 Sayılı Resmi Gazete'de Yayınlanan " Türk Ticaret Kanunu ve Türk Ticaret Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun". (Kanun No: 6335)
- Kamu Gözetim Kurumu Duyuruları, www.kgk.gov.tr
- KOBİ TFRS Bölüm 9: Konsolide ve Bireysel Finansal Tablolar Standardı.

**PREPARING CONSOLIDATED FINANCIAL STATEMENTS ACCORDING
TO SME TFRS'S**

Vasfi HAFTACI*
Yavuz KILINÇ**

Abstract

Small and Medium Sized Enterprises (SME) are economic and technical units that have no obligations to disclosure to the public and publish general purposed financial charts in terms of non-business information users. In today's globalized world, accounting standards have been accepted and applied for using a common accounting language and providing more reliable, comparable and suitable to the requirements. The complexities of using these standars that organized for big enterprises by SME paved the way for publishing SME TFRS in a brief for SME. In this article, it has been given information about SME and examined how the consolidation process will be carried out by the SME in accordance with the SME TFRS.

Keywords: Consolidation, Consolidated Financial Statements, SME, SME TFRS

* Prof. Dr. Vasfi Haftacı, Kocaeli University, İİBF, vhaftaci@kocaeli.edu.tr

** Arş. Gör. Yavuz Kılınç, Kocaeli Kocaeli University, SBE, yavuz.kilinc@kocaeli.edu.tr